

D. Poškos rankraštis „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“ (saugomas Vilniaus bibliotekos rankraštyne, INR899)

MUZIEJU
METAI 2012

DIONIZAS POŠKA IR XIX A. PR. ŽEMAIČIŲ KULTŪRINIS SAMBŪRIS

Minėdami Dionizo Poškos įkurto pirmojo Lietuvos viešo muziejaus 200 metų jubiliejų, pirmiausia pagarbą atiduodame didžiajam ano meto žemaičių kultūrininkui Dionizai Poškai. Tikroji jo pavardė buvo Paškevičius, tačiau jis pats save vadino Poška, nes, anot jo, „Nors aš lenkiško kraujo, bet laikau save lietuviu žemaičiu ir vadinuosi Poška, o ne Paškevičius.“

Štai ką apie jį rašo literatūros istorikas prof. JUOZAS GIR-DZIJAIUSKAS studijoje Žemaičių kultūriniai sambūriai iki XX a.“ („Žemaičių praeitis“, kn. 8, Vilnius, 1998, p. 151–156):

„Kas buvo vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis Alsėdžiuose ir Varniuose, tas pats tuo metu buvo Dionizas Poška

Bardžiuose-Bijotuose. Jis telkė apie save visus – tiek lietuvius, tiek kitataučius, kurie domėjosi Lietuva ir lietuviais. Jis bendravo su Vilniaus universiteto profesoriais Joachimu Leleveliu, Ivanu Labojka, istoriku Tadeuszu Czackiu, su lietuviais – vyskupu Juozapu Arnulfu Giedraičiu, Antanu Klementu, Leonu Uvainiu, Silvestru Valiūnu, Simonu Stanevičiumi, Kajetonu Nezabitauskiu, Jokūbu Šimkevičiumi ir kt. [...]

Žemaičių kultūrinis sambūris ėmė ryškėti 1808 m. Tais metais lenkų kalba pasirodo dvi svarbios knygos: Ksavero Bogušo „Apie lietuvių tautos ir kalbos kilmę“ bei J. Lelevelio „Žvilgsnis į lietuvių giminių senovę ir jų ryšius su heruliais“. D. Poška, išgirdęs apie jų pasirodymą, iškart jomis susidomi ir pradeda jų ieškoti, pagaliau gauna jas pasiskolinti iš savo kaimyno (greičiausiai Leono Uvainio). Perskaitęs jas, 1810 m. D. Poška rašo eiliuotą laišką tų knygų autoriams, abiem leidiniais vienodai žavėdamasis, nors J. Lelevelis 1808 m. savo recenzijoje K. Bogušo knygą buvo labai sukritikavęs. 1809 m. D. Poška rašo laiškus vyskupui J. A. Giedraičiui: vieną eilėmis (dėl T. Tasso vertimo), kitą proza (apie įvairius literatūrinius reikalus). 1810 m. sutvarkomas sąsiuvinis, į kurį surašytas J. A. Giedraičio atliktas ir D. Poškos taisytas Torquato Tasso dramų „Aminta“ prologo vertimas. Tais pačiais 1810 m. D. Poškos verstinių eilėraščių sąsiuvinį prof. Zacharijus Nemčiaskas (*Niemczewski*) įteikia svarstyti Vilniaus universiteto mokslinėje sesijoje. Apie 1811 m. D. Poška siunčia eiliuotą laišką T. Czackiui. Taip įsibėgėjama, kol pagaliau 1812 m. D. Poška žengia dar vieną žingsnį – įsteigia pirmąjį Lietuvoje seniųjų muziejų – Baublį, tapusį D. Poškos kultūrinių interesų ir Lietuvos dvasinio atsparumo simboliu. Sambūrio, susitelkusio apie D. Pošką, veiklos rezultatai daug pasaulietinio turinio lietuviškų eilėraščių bei vertimų (paties D. Poškos, J. A. Giedraičio, S. Valiūno, J. Šimkevičiaus), Baublį steigimas, lietuvių tautinio sąmoningumo pakilimas, kultūrinių kontaktų tarp įvairiataučių (lietuvių, lenkų, rusų) rašytojų sustiprėjimas. Simonas Stanevičius 1823 m. rugpjūčio 3 d. parašė odę („Aukštą dainą“) „Šlovė Žemaičių“, o tų pačių metų rugpjūčio 24 d. vienas nežinomas filomatas lenkų kalba sukūrė D. Poškai skirtą eiliuotą legendą („Žemaičių apsakymą“) „Baublys“. Tame kūrinyje D. Poškos Baublys įprasminamas kaip tautos gyvybingumo, valstybės tvirtumo ir tęstinumo, vyriškos garbės ir tėviškos meilės simbolis. Tais pačiais 1823 metais apie D. Poškos Baublį „Vilniaus dienraštyje“ („Dziennik Wilenski“) rašė I. Lobjka ir Kajetonas Nezabitauskis. 1823 m. Baublį istoriją pats D. Poška plačiai papasakojo savo laiške I. Lobjkai. 1826 m. tas laiškas buvo sutrumpintas ir išspausdintas „Varšuvos dienraštyje“ („Dziennik Warszawski“) ir išleistas atskiru atspaudu. Tai padėjo išpopuliarėti Baublui už Lietuvos ribų. O 1834 m. Paryžiuje išleistoje poemoje „Ponas Tadas“ Baublį mini Adomas Mickevičius. Jis klausia „Ar gyvas dar Baublys, kurio liemens drūtumas / Senatvėj taip išpurto, lyg erdviausias rūmas? / Ten dvylika žmonių prie stalo sėst galėjo.“

Taigi D. Poškos ir apie jį susitelkusių žmonių dėka gero kai užtelėjo autentiškos lietuvių kultūros želmuo“.